

Przemysław BRZOWSKI*

 <https://orcid.org/0000-0001-9166-5013>

OBOWIĄZEK ZAPŁATY ZA AKCJE LUB UDZIAŁY NIENABYTE PRZEZ UPRAWNIONYCH PRACOWNIKÓW W PROCEDURZE ZBYCIA UDZIAŁÓW SPÓŁKI KOMUNALNEJ – STUDIUM PRZYPADKU

Abstrakt

Przedmiot badań: Artykuł jest studium przypadku sporu sądowego pomiędzy Gminą Białystok a ENEA Wytwarzanie S.A., dotyczącego obowiązku zapłaty za udziały nienabyte przez uprawnionych pracowników, czyli za tzw. „resztówkę” – w procedurze zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, który toczył się w latach 2017–2019. Ponadto, artykuł porusza temat uprawnienia do nieodpłatnego nabywania akcji lub udziałów w komercjalizowanych albo prywatyzowanych spółkach przez ich uprawnionych pracowników.

Cel badawczy: Dokonana analiza przybliży wpływ poszczególnych argumentów stron postępowania na ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie oraz pozwala dostrzec prawidłowości oraz zasady interpretacyjne, które miały zastosowanie w przedstawionym stanie faktycznym. Celem badania było sformułowanie uniwersalnych wskazówek, możliwych do wykorzystania w przyszłości przez inne jednostki samorządu terytorialnego.

Metoda badawcza: Badanie opierało się na analizie przepisów prawnych dotyczących procedury prywatyzacji spółek komunalnych (metoda dogmatyczno-prawna) oraz analizie akt sądowych dotyczących postępowania sądowego przed Sądem Okręgowym w Białymstoku (sygn. akt: VII GC 332/17) i Sądem Apelacyjnym w Białymstoku (sygn. akt: I AGa 169/18) (metoda empiryczna). Głównymi zagadnieniami, na które została zwrócona uwaga podczas wykorzystania metody empirycznej, były: stan faktyczny sprawy, postępowanie przed sądem I instancji, zapadłe rozstrzygnięcie w I instancji, uzasadnienie orzeczenia w I instancji, podstawowe zarzuty apelacyjne, postępowanie przed sądem II instancji, zapadłe rozstrzygnięcie w II instancji, uzasadnienie orzeczenia w II instancji.

Wyniki: Przeprowadzone badanie przybliżyło podstawowe zagadnienia dotyczące procedury prywatyzacji spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego oraz zasad nieodpłatnego nabywania akcji lub udziałów w komercjalizowanych albo prywatyzowanych spółkach przez ich uprawnionych pracowników. Ponadto, udało się wypracować wpływ poszczególnych argumentów stron na ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie tego rodzaju oraz zasady interpretacyjne, które

* Mgr, doktorant, Uniwersytet w Białymstoku, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych, Wydział Prawa, Katedra Prawa Cywilnego i Handlowego; e-mail: p.brzowski@uwb.edu.pl

miały zastosowanie w przedmiotowym stanie faktycznym. Powyższe może stanowić praktyczne wskazówki do wykorzystania w przyszłości przez strony podobnych postępowań.

Słowa kluczowe: gospodarka komunalna, prywatyzacja, orzecznictwo, samorząd terytorialny.

1. Wstęp

Procedura zbycia udziałów spółki komunalnej, czyli spółki prawa handlowego z udziałem jednostki samorządu terytorialnego, składa się z elementów prawa handlowego i administracyjnego, w związku z czym jest uznawana za złożoną pod względem prawnym. Ponadto, stanowi zwykle przedmiot zainteresowania lokalnego społeczeństwa, a w niektórych przypadkach nawet element gry politycznej. Prowadzi bowiem do zbycia mienia należącego do jednostki samorządu terytorialnego, przy jednoczesnym zasileniu jej budżetu wysoką kwotą pieniędzy, a uzyskanie tej kwoty może (choć nie musi) stać w kolizji ze skutecznym wypełnianiem zadań wobec społeczności lokalnych¹.

W całej procedurze, szczególnie po wejściu w życie ustawy z 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym oraz nowelizacji innych pokrewnych ustaw z tego okresu, powstało wiele wątpliwości interpretacyjnych co do stosowania obowiązującego prawa. W niniejszym artykule chciałbym zająć się jednak wyłącznie praktycznym problemem zapłaty za tzw. „resztówkę”, czyli udziały spółki nienabyte przez uprawnionych pracowników – na przykładzie procedury prywatyzacyjnej Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Białymstoku (dalej również: MPEC sp. z o.o.).

Celem artykułu jest określenie zakresu pojęcia tzw. „resztówki”, przybliżenie wpływu poszczególnych argumentów stron wyżej wskazanego postępowania na ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie oraz dostrzeżenie i wypunktowanie prawidłowości oraz zasad interpretacyjnych, które miały zastosowanie w przedstawionym stanie faktycznym. Autor ma nadzieję, że sformułowanie pewnych uniwersalnych wskazówek i zależności będzie możliwe do wykorzystania w przyszłych podobnych procedurach przez inne jednostki samorządu terytorialnego.

¹ K. Trojanowski, *Funkcjonowanie spółek komunalnych – miasto jako przedsiębiorca*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: Ekonomia 2013/6 (1), s. 261.

2. Analizowany stan faktyczny

W pierwszej kolejności należy krótko przedstawić stan faktyczny, w oparciu o który zostanie dokonana analiza. W dniu 5 listopada 2012 r. Rada Miasta Białystok przyjęła uchwałę² w sprawie wyrażenia zgody na zbycie udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o., stanowiących własność Gminy Białystok, powierzającą Prezydentowi Miasta Białegostoku wykonanie tego zadania. Przyjęto w niej istotne zastrzeżenie, iż podczas zbycia udziałów spółki, obligatoryjne będzie utworzenie specjalnej rezerwy udziałowej w celu zapewnienia wykonania praw uprawnionych pracowników do nieodpłatnego nabycia udziałów, w liczbie stanowiącej nie więcej niż 15% całkowitej liczby udziałów, co gwarantowały również przepisy obowiązującego wówczas Działu IV ustawy z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji³ (dalej również: ukp).

Realizując powyższą uchwałę Rady Miasta Białegostoku oraz ustawową kompetencję do zbywania udziałów należących do gminy, Prezydent Miasta Białegostoku wydał w dniu 5 września 2013 r. zarządzenie⁴ w sprawie przeznaczenia do zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. będących własnością Gminy Białystok. Zarządzenie organu wykonawczego miasta dotyczyło wszystkich 1 312 416 udziałów (100%) MPEC sp. z o.o. i konkretyzowało uchwałę Rady Miasta Białystok co do ilości udziałów przypadających do nabycia uprawnionym pracownikom. Prezydent Miasta Białegostoku wykorzystał maksymalną liczbę udziałów (15%), którą mógł przeznaczyć do tworzonej w tym celu rezerwy. Wskazano również, że w przypadku nieobjęcia udziałów udostępnionych w powyższy sposób, miały one zostać sprzedane temu samemu podmiotowi, wyłonionemu w trybie negocjacji.

W procedurze zbycia udziałów spółki zlecono szereg obligatoryjnych i fakultatywnych analiz prawnych i ekonomicznych, w tym również opracowanie dotyczące wskazania podstawy prawnej oraz określenia warunków koniecznych

² Uchwała nr XXXIV/371/12 Rady Miasta Białystok z 5.11.2012 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Białymstoku stanowiących własność Gminy Białystok, BIP Urzędu Miasta Białystok, <https://dokumenty.um.bialystok.pl/bip/uchwaly/kadencja20102014/2012/XXXIV-371-12.pdf>

³ Ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, t.j. z 27.11.2012 r., Dz.U. z 2013 r., poz. 216.

⁴ Zarządzenie nr 3745/13 Prezydenta Miasta Białegostoku z 5.09.2013 r. w sprawie przeznaczenia do zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Białymstoku, będących własnością Gminy Białystok, BIP Urzędu Miasta Białystok, <https://dokumenty.um.bialystok.pl/bip/zarzadzeniaprezydenta/2013/3745.pdf>

dla uzyskania lub zachowania uprawnień do nieodpłatnego nabycia udziałów w trybie przepisów ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. Grupa dokonująca tej analizy, co zaskakujące, nie przesądziła ostatecznie, że pracownikom przedmiotowe uprawnienia przysługują, lecz zasugerowała pozostawienie 15% udziałów spółki w celu zabezpieczenia się na wypadek ewentualnych roszczeń⁵.

Prezydent Miasta Białegostoku, poprzez kolejne zarządzenie⁶, zaprosił więc zainteresowane podmioty do negocjacji w sprawie zakupu 1 115 553 udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. (85% całości), ponownie wskazując, że pula 196 863 (15%) udziałów nienabytych w terminie przez uprawnionych pracowników, czyli tzw. „resztówka” – zostanie sprzedana na rzecz wyłonionego nabywcy.

3. Nabywanie akcji lub udziałów spółek komunalnych przez uprawnionych pracowników i powstawanie tzw. „resztówek”

Należy w tym miejscu krótko pochylić się nad główną przyczyną powstawania i istnienia tzw. „resztówek” w polskiej procedurze prywatyzacyjnej.

Procedura zbywania akcji lub udziałów w spółkach prawa handlowego, w tym w spółkach komunalnych, jest lub może być ograniczana poprzez szereg instytucji prawnych. Zaliczają się do nich m.in. konieczność uzyskania zgody określonego podmiotu (np. spółki, zgromadzenia, rady nadzorczej, współnika), prawo pierwszeństwa nabycia udziałów lub prawo pierwokupu. Wspólnicy mogą umową spółki zastrzec również określone wymagania czy kwalifikacje uprawniające do starania się o wstąpienie do spółki.

Ograniczenia te pełnią rolę ochronną wobec pozostałych współników spółki, w szczególności akcjonariuszy lub udziałowców mniejszościowych. Już w okresie międzywojennym podnoszono, że „kwestia ochrony praw mniejszości w spółkach akcyjnych jest niewątpliwie jedną z najdrażliwszych

⁵ *Ustalenie charakteru, zakresu uprawnień pracowniczych i ich wpływu na proces zbycia udziałów Spółki oraz obowiązków Zamawiającego w tym zakresie na podstawie przepisów Ustawy o Komercjalizacji i Prywatyzacji*, sporządzona przez Grupę Gumułka – Corporate Finance sp. z o.o., wersja z 1.07.2013 r., zbiór własny.

⁶ Zarządzenie nr 3858/13 Prezydenta Miasta Białegostoku z 17.10.2013 r. w sprawie szczegółowego trybu zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Białymstoku, będących własnością Gminy Białystok, BIP Urzędu Miasta Białystok, <https://dokumenty.um.bialystok.pl/bip/zarzadzeniaprezydenta/2013/3858.pdf>

i najtrudniejszych do ujęcia, zarówno w teorii, jak i w praktyce”⁷. We współczesnej literaturze podkreśla się wiele płaszczyzn konfliktów na liniach wspólnicy większościowi – wspólnicy mniejszościowi – wierzyciele czy też wspólnicy większościowi – osoby zarządzające spółką⁸. Wszystkie te konflikty interesów mogą potencjalnie podlegać nasileniu w sytuacji zmian w strukturze własnościowej spółki.

Szczególną postacią ograniczenia w możliwości swobodnego zbywania akcji lub udziałów, a jednocześnie formą ochrony sytuacji pracowników komercjalizowanych lub prywatyzowanych spółek jest wspomniana wyżej regulacja, zgodnie z którą odpowiednie organy są obowiązane do tworzenia 15-procentowych rezerw⁹. Możliwość taką przewidywała ustawa z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji. Dziś tożsame przepisy wciąż obowiązują, choć zmieniono tytuł aktu prawnego na: ustawa o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (dalej również: uknup)¹⁰ oraz zawężono zakres spółek, w których uprawnienie to przysługuje. Aktualnie obowiązujący art. 26 ust. 1 uknup stanowi więc, że uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, do 15% akcji objętych przez Skarb Państwa (analogicznie – jednostkę samorządu terytorialnego) w dniu wpisania spółki do rejestru.

W doktrynie podnosi się, że jest to wręcz kluczowa konstrukcja prawna w polskiej procedurze prywatyzacyjnej, wywołująca jednocześnie największe wątpliwości natury zarówno teoretycznej, jak i praktycznej¹¹. Odnosi się bezpośrednio do sytuacji zbywania akcji lub udziałów w spółkach prawa handlowego należących do Skarbu Państwa, jednak odpowiednio stosuje się ją również do spółek jednostek samorządu terytorialnego.

Ratio legis omawianej konstrukcji wskazywało na zainteresowanie pracowników nabywaniem akcji lub udziałów po to, aby stając się właścicielami części przedsiębiorstwa, wykazali nim osobiste zainteresowanie oraz mieli dodatkowe korzyści finansowe z udziału w spółce kapitałowej. Z drugiej strony,

⁷ J. Namitkiewicz, *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego*, Warszawa 1931, s. 2377.

⁸ P. Błaszczuk, *Ochrona wspólnika mniejszościowej spółki zależnej*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 18–20.

⁹ Z. Niedbała, *Sytuacja prawna pracowników komercjalizowanych i prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1996/4, s. 47–59.

¹⁰ Ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2181 ze zm.

¹¹ L. Węgrzynowski, *Ustawa o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników. Komentarz*, LEX/el. 2017, art. 36.

doktryna zgłaszała co do niej istotne wątpliwości, takie jak mały szacunek dla dóbr, które dostaje się za darmo, czy nieuzasadnione i nadmierne przywileje osób pracujących w prywatyzowanych przedsiębiorstwach państwowych w porównaniu z pracownikami przedsiębiorstw nieprzewidzianych do prywatyzacji albo instytucji w ogóle niepodlegających temu procesowi¹².

Aktualnie, po reformie z 2016 r., nieodpłatne zbywanie akcji lub udziałów spółek komunalnych na rzecz uprawnionych pracowników jest ograniczone do dwóch przypadków. Po pierwsze, uprawnienie to odnosi się do tych spółek, których akcje lub udziały zostały przekazane jednostce samorządu terytorialnego lub związkowi samorządowemu w trybie art. 4b ust. 1 pkt 1 uknpu bądź też przekazane nieodpłatnie przez jednostkę samorządu terytorialnego, bądź związek samorządowy innej jednostce samorządowej lub związkowi samorządowemu. Po drugie, dotyczy spółek powstałych z przekształcenia przedsiębiorstw komunalnych¹³. W tych sytuacjach, zgodnie z art. 4b ust. 2 uknpu, kompetencje przewidziane w zakresie zbywania akcji lub udziałów na rzecz uprawnionych pracowników wykonuje organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego lub związku takich jednostek.

W art. 36 ust. 1–3 uknpu przewidziano działające łącznie bariery procentowe oraz wartościowe dotyczące liczby akcji lub udziałów przysługujących uprawnionym pracownikom spółki. Pierwsza odnosi się do maksymalnie 15% akcji lub udziałów objętych przez Skarb Państwa (analogicznie – jednostkę samorządu terytorialnego) w dniu wpisania spółki do rejestru. Druga natomiast dotyczy iloczynu liczby uprawnionych pracowników oraz kwoty 18 albo 24 średnich wynagrodzeń miesięcznych w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat z zysku, obliczonych z okresu 6 miesięcy poprzedzających miesiąc, w którym Skarb Państwa (jednostka samorządu terytorialnego) zbył pierwsze akcje na zasadach ogólnych¹⁴.

W doktrynie podnosi się cywilnoprawny charakter prawa do nieodpłatnego nabywania akcji lub udziałów przez uprawnionych pracowników, co prowadzi do szeregu konsekwencji, m.in. rozpoznawania sporów z nim związanych przez sądy powszechne, a nie administracyjne, możliwości podnoszenia roszczeń z tytułu naruszenia prawa, w tym roszczeń odszkodowawczych na ogólnych zasadach prawa cywilnego czy też możliwości dziedziczenia tego prawa¹⁵.

¹² **W.J. Katner**, *Ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji. Komentarz*, w: **W.J. Katner** (red.), *Prawo cywilne i handlowe w zarysie*, Warszawa 2006.

¹³ **C. Banasiński, K.M. Jaroszyński**, *Ustawa o gospodarce komunalnej. Komentarz*, Warszawa 2017, art. 12.

¹⁴ **L. Węgrzynowski**, *Ustawa o komercjalizacji...*, art. 36.

¹⁵ *Ibidem*.

Powracając do analizowanego stanu faktycznego, Gmina Białystok w dniu 26 maja 2014 r. zawarła umowę sprzedaży udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. z ENEA Wytwarzanie S.A. Przedmiotem umowy było, zgodnie z zapowiedziami, zbycie 1 115 553 udziałów spółki (85% całości) po cenie 233,07 zł za jeden udział, czyli łącznie za 260 001 937,71 zł. Jednocześnie ENEA Wytwarzanie S.A. złożyła Gminie Białystok nieodwołalną ofertę kupna tzw. „resztówki”, możliwą do zaakceptowania w ciągu 4 lat od przejścia własności sprzedawanych udziałów. W umowie zdefiniowano ją jako „wszystkie, niebędące sprzedawanymi niniejszą umową udziały Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. w Białymstoku, a wchodzące do puli 15% udziałów spółki, nienabyte w terminie przez uprawnionych pracowników”.

W związku z powyższym Gmina Białystok przystąpiła do nieopłatnego zbywania udziałów spółki na rzecz uprawnionych pracowników. Tak jak wspomniano wyżej, zgodnie z barierą procentową w puli udostępnionych pracownikom udziałów mogło znaleźć się jednak nie 15% całości udziałów na dzień ich sprzedaży, lecz 15% udziałów nabytych przez Gminę w dniu wpisania spółki do rejestru (czyli w 1992 r.). Różnice w ogólnej liczbie, jak i nominalnej wartości udziałów między tymi datami były znaczące i wynosiły odpowiednio 1 312 416 udziałów do 100 udziałów oraz 65 620 800 zł do 25 000 000 zł.

To przeliczenie spowodowało, że z przygotowanej 15-procentowej rezerwy (196 863 udziały) pracownikom zaoferowano jedynie ok. 5,7% całości udziałów (75 000 udziałów), zgodnie ze wzorem: $25\,000\,000\text{ zł} \text{ pierwotnego kapitału zakładowego} \times 15\% / 50\text{ zł aktualnej minimalnej wartości udziału}$. Uprawnieni pracownicy w większości skorzystali ze swoich uprawnień i nabyli 70 780 z zaoferowanych 75 000 udziałów. Po wygaśnięciu terminu do nieodpłatnego nabywania udziałów w dyspozycji Gminy Białystok pozostały więc wciąż 126 083 udziały, w związku z czym w dniu 10 stycznia 2017 r. przyjęto ofertę kupna tzw. „resztówki” złożoną w umowie sprzedaży udziałów z 26 maja 2014 r. po cenie 233,54 zł za jeden udział (cena wzrosła z pierwotnych 233,07 zł za udział po uwzględnieniu skumulowanego wskaźnika wzrostu cen dóbr inwestycyjnych, ogłoszonego przez Prezesa GUS od dnia zawarcia umowy do dnia przyjęcia oferty).

4. Spór sądowy oraz analiza definicji i zakresu tzw. „resztówki”

Spór pomiędzy stronami wywiązał się co do faktycznej definicji tzw. „resztówki”. Pozwana ENEA Wytwarzanie S.A. domagała się, aby interpretowano ją jako tę część z niesprzedanych w umowie udziałów spółki, które mogły podlegać podziałowi między uprawnionych pracowników i nie zostały przez nich na-

byte (75 000 udziałów minus nabyte 70 780 udziały = 4220 udziały), natomiast powódka, Gmina Białystok, uznała, że do puli wchodzi wszystkie niesprzedane w umowie udziały spółki, które nie zostały nabyte przez uprawnionych pracowników (196 963 udziały minus nabyte 70 780 udziały = 126 183 udziały). Mimo że w niniejszym artykule dokonywane jest studium konkretnego przypadku, to może mieć ono znaczenie również w przypadku innych przyszłych przypadków prywatyzacji czy komercjalizacji spółek państwowych oraz samorządowych. Pochylenie się nad zapadłymi w sprawie Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. wyrokami Sądu Okręgowego w Białymstoku¹⁶ oraz Sądu Apelacyjnego w Białymstoku¹⁷ pozwala na zauważenie pewnych prawidłowości w tych procedurach.

Sąd zarówno I, jak i II instancji przychylił się do powyższej argumentacji powódki, Gminy Białystok. Co ważne, dla hipotetycznych przyszłych podobnych procesów sądowych dokonano wskazania zasad, którymi należy się kierować podczas szczegółowej wykładni umownego pojęcia tzw. „resztówki”. Zauważono, że definicja zawarta w umowie, a zatem również oparta na niej oferta złożona przez ENEA Wytwarzanie S.A. była faktycznie literalnie niejasna, gdyż dotyczyła 15% udziałów nieobjętych sprzedażą, lecz jednocześnie nienabytych w terminie przez uprawnionych pracowników. Uwzględniono jednak m.in. tekst preambuły umowy, w której strony podkreśliły konieczność zrealizowania uchwały Rady Miasta Białystok z 5 listopada 2012 r., zgodnie z którą Gmina Białystok powinna całkowicie wystąpić ze spółki.

Zgodnie z art. 65 Kodeksu cywilnego¹⁸, dokonana została więc mieszana (kombinowana) wykładnia oświadczeń woli¹⁹, polegająca na dwóch zasadniczych etapach. W pierwszej fazie (subiektywnej) sens oświadczenia woli ustala się, mając na uwadze rzeczywistą wolę stron. Oznacza to, że jako wiążącą treść oświadczenia woli przyjmuje się taki jej sens, w jakim zrozumiały go obie strony – składająca i odbierająca oświadczenie. Jeżeli okaże się, że strony nie pojmowały znaczenia oświadczenia woli w ten sam sposób, konieczne jest przejście do drugiej, obiektywnej fazy wykładni. Sens oświadczenia woli ustala się wówczas na podstawie przypisania normatywnego, czyli tak, jak rozumiał go i powinien rozumieć jego adresat. Za wiążące uznać trzeba w tej fazie ta-

¹⁶ Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 14.08.2018 r., VII GC 332/17, LEX nr 2712582.

¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 19.06.2019 r., I AGa 169/18, LEX nr 2712582.

¹⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm.

¹⁹ **Z. Radwański** (red.), *System prawa prywatnego*, t. II, *Prawo cywilne – część ogólna*, 2008, s. 51; **E. Rott-Pietrzyk**, *Holenderska klauzula rozsądku i słuszności na tle innych uregulowań prawnych (wzór dla polskiego ustawodawcy?)*, *Studia Prawa Prywatnego* 2006/3, s. 57–101.

kie rozumienie oświadczenia woli, które jest wynikiem starannych zabiegów interpretacyjnych adresata. Decydujący jest więc normatywny punkt widzenia odbiorcy, który z należyłą starannością winien dokonywać wykładni zmierzającej do odtworzenia treści myślowych strony składającej oświadczenie woli²⁰.

Sąd Okręgowy w Białymstoku szczegółowo przeanalizował w tym celu protokoły z negocjacji ustnych pomiędzy przedstawicielami Gminy Białystok i ENEA Wytwarzanie S.A. w kontekście ustalenia faktycznego rozumienia definicji tzw. „resztówki” przed strony. W ich trakcie zarówno pozwana bezskutecznie zaproponowała, aby ograniczyć ją do udziałów, jakie można zaoferować nieodpłatnie pracownikom MPEC sp. z o.o., a które nie zostaną przez nich objęte, jak i powódka podjęła nieudaną próbę doprecyzowania powyższego pojęcia tak, aby było ono zgodne z celem całościowego wyjścia ze spółki. Jak stwierdził jednak sąd II instancji, sam fakt istnienia rozbieżności co do powyższej kwestii na tym etapie nie oznaczał jednak, że strony nie uzyskały w niej porozumienia do chwili, kiedy zawarły umowę, a tym samym między stronami nie doszło do dysensusu.

Należy więc pochylić się krótko nad problemem dysensusu w prawie cywilnym. Jest to sytuacja przeciwna do konsensu, czyli taka, w której nie doszło do zgodnych oświadczeń woli stron w trakcie zawierania umowy. W doktrynie wyróżnia się dyspens jawny, czyli taki, w którym strony mają świadomość niezgodności ich oświadczeń, oraz ukryty, gdy strony nie zdają sobie z tego sprawy. Dyspensu stron w momencie zawierania umowy nie należy jednak mylić z błędem będącym wadą oświadczenia woli. Mimo pewnych podobieństw konsekwencje wynikające z tych dwóch stanów prawnych są jednak zupełnie odmienne. Strona działająca na skutek istotnego błędu będzie mogła bowiem uchylić się od złożonego i pierwotnie ważnego oświadczenia woli (w przypadku umów odpłatnych wyłącznie wtedy, gdy błąd wywołany został przez drugą stronę, a także, gdy druga strona wiedziała o błędzie lub mogła z łatwością błąd zauważyć). Natomiast w przypadku dyspensu do zawarcia umowy w ogóle nie dochodzi, w związku z czym nie ma potrzeby jej unieważnienia. Jak wskazuje się w doktrynie, przeprowadzenie granicy pomiędzy błędem a dyspensem jest niekiedy bardzo trudne i wymaga szczegółowego zapoznania się z indywidualnym przypadkiem²¹.

²⁰ Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z 29.06.1995 r., sygn. akt III CZP 66/95; **M. Fras**, **M. Habdas** (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, Warszawa 2018, art. 65.

²¹ Por. **E. Wójtowicz**, *Zawieranie umów między przedsiębiorcami*, 2010, LEX/el.; **S. Wyszogrodzka**, *Dyspens w polskim prawie cywilnym*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2004/4, s. 959–1008.

Sąd orzekł, że w omawianym stanie faktycznym między stronami nie doszło do dyssensu na skutek wielu okoliczności, m.in. doświadczenia ENEA Wytwarzanie S.A. w procedurach prywatyzacyjnych, treści protokołów sporządzanych na etapie negocjacji oraz kwoty gwarancji, jaką spółka zgodziła się ustanowić na rzecz przyszłej zapłaty. W analizowanym przypadku nie zaszła więc potrzeba skorzystania z zasady *in dubio contra proferentem*, zgodnie z którą wątpliwości co do znaczenia oświadczeń zawartych w dokumencie powinny być interpretowane na niekorzyść jego autora. Jednakże – co ważne na przyszłość – sąd zasugerował możliwość zastosowania jej w innych stanach faktycznych, gdyby rozbieżności interpretacyjne utrzymywały się nadal mimo zastosowania mieszanej (kombinowanej) metody wykładni²².

Ciekawym zagadnieniem okazuje się być wpływ ustanowionej gwarancji na ostateczne rozstrzygnięcie w przedmiotowej sprawie, co może być ceną wskazówką lub nawet przestrożą przy zawieraniu przyszłych umów zbycia akcji lub udziałów w spółkach państwowych lub samorządowych. Mianowicie, strony wpisały do umowy kwotę 50 000 000 zł tytułem gwarancji korporacyjnej na poczet zabezpieczenia przyszłej zapłaty za tzw. „resztówkę”. ENEA Wytwarzanie S.A. na etapie procesu sądowego podnosiła, że tak wysoka kwota miała wyłącznie skłonić Gminę Białystok do zgody na zastosowanie niegenerującej kosztów gwarancji. Twierdziła również, że jej rozmiar najczęściej jest większy od objętego nią świadczenia głównego.

Sąd uznał jednak tę linię argumentacji za nieuzasadnioną z punktu widzenia doświadczenia życiowego. Gdyby bowiem ENEA Wytwarzanie S.A. od początku nastawiała się na zapłatę wyłącznie za te udziały, które zostały nieodpłatnie zaproponowane do nabycia uprawnionym pracownikom, to nawet w przypadku, gdyby ostatecznie ani jeden udział nie został przez nich nabyty, kwota ta wyniosłaby maksymalnie 17 480 250 zł (75 000 udziałów objętych prawem nieodpłatnego nabycia x 233,07 zł). Nie byłoby więc powodu, aby ustalać umowne zabezpieczenie na poziomie niemal trzykrotnie wyższym od zakładanej sumy. Kwota gwarancji była natomiast zbliżona do wartości całej 15-procentowej rezerwy, której wartość wynosiła 45 882 859,41 zł (196 863 udziały objęte rezerwą x 233,07 zł).

Co więcej, w przypadku interpretacji pojęcia tzw. „resztówki” istotne znaczenie może mieć również związek pomiędzy tą wykładnią a wydanymi przez jednostkę samorządu terytorialnego aktami prawa miejscowego. Wykazuje to z pewnością wartość uniwersalną, gdyż w każdym przypadku zbycia akcji lub udziałów spółki komunalnej wymagana jest zgoda organu stanowiącego danej jednostki

²² E. Gniewek, P. Machnikowski, *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017, art. 65.

samorządu terytorialnego. Jak wskazano również w analizowanym orzeczeniu sądu II instancji, jeszcze przed zainicjowaniem procedury sprzedaży Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o., Prezydent Miasta Białegostoku został zobowiązany uchwałą Rady Miasta Białystok z 5 listopada 2012 r. do tego, żeby zbyć wszystkie udziały spółki, nie zaś tylko te, które zostały udostępnione i nieobjęte przez pracowników. Następnie, wola osiągnięcia tego celu została wielokrotnie podniesiona zarówno przed, jak i w trakcie negocjacji – w zaproszeniu do negocjacji, protokole negocjacji oraz zarządzeniu prezydenta miasta. Można więc zauważyć, że przyjęcie definicji tzw. „resztówki” zgodne z wolą ENEA Wytwarzanie S.A. oznaczałoby, że umowa podpisana przez Prezydenta Miasta Białegostoku w imieniu Gminy Białystok nie zrealizowałaby obligatoryjnego warunku jej zawarcia, określonego w upoważnieniu wydanym przez Radę Miasta Białegostoku. Stanowiłoby to przekroczenie kompetencji organu wykonawczego mogące skutkować nieważnością całego kontraktu.

5. Zakończenie

Jak nietrudno zauważyć, szczegóły dotyczące obowiązku zapłaty za tzw. „resztówkę” w procedurze zbycia udziałów spółki komunalnej nie są proste do ustalenia i mogą prowadzić do sporów sądowych, w których ważą się losy wielomilionowych kwot pieniężnych. Ma to doniosłe znaczenie dla jednostek samorządu terytorialnego oraz mieszkańców ich terenów, gdyż dotyczy pieniędzy publicznych, możliwych do późniejszego wykorzystania w celach zaspokajania potrzeb lokalnych.

Dokonanie analizy wyroków Sądu Okręgowego w Białymstoku i Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w sprawie sporu dotyczącego obowiązku zapłaty za tzw. „resztówkę” w procedurze zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. pozwoliła na zauważenie pewnych prawidłowości oraz zasad interpretacyjnych, które będą możliwe do wykorzystania w przyszłości przez inne jednostki samorządu terytorialnego. Jak wskazano w orzeczeniach, znaczenie podczas dokonywania wykładni definicji i zakresu tzw. „resztówki” ma nie tylko umowna definicja, ale również m.in. wola stron, istnienie dyssensu między stronami, wytyczne wskazane w aktach prawa miejscowego, doświadczenie stron czy wysokość gwarancji.

Proces sądowy Gminy Białystok może być więc swojego rodzaju wzorcem, a użyte w nim argumenty – cennymi uniwersalnymi wskazówkami dla innych samorządów zamierzających przystąpić do podobnej procedury.

Bibliografia

Akty prawne

Uchwała nr XXXIV/371/12 Rady Miasta Białystok z 5.11.2012 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Białymstoku stanowiących własność Gminy Białystok, BIP Urzędu Miasta Białystok, <https://dokumenty.um.bialystok.pl/bip/uchwały/kadencja20102014/2012/XXXIV-371-12.pdf>

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm.

Ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2181 ze zm.

Ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, t.j. z 27.11.2012 r., Dz.U. z 2013 r., poz. 216.

Zarządzenie nr 3745/13 Prezydenta Miasta Białegostoku z 5.09.2013 r. w sprawie przeznaczenia do zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Białymstoku, będących własnością Gminy Białystok, BIP Urzędu Miasta Białystok, <https://dokumenty.um.bialystok.pl/bip/zarzadzeniaprezydenta/2013/3745.pdf>

Zarządzenie nr 3858/13 Prezydenta Miasta Białegostoku z 17.10.2013 r. w sprawie szczegółowego trybu zbycia udziałów Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Białymstoku, będących własnością Gminy Białystok, BIP Urzędu Miasta Białystok, <https://dokumenty.um.bialystok.pl/bip/zarzadzeniaprezydenta/2013/3858.pdf>

Opracowania

Banasiński C., Jaroszyński K.M., *Ustawa o gospodarce komunalnej. Komentarz*, 2017.

Błaszczyk P., *Ochrona wspólnika mniejszościowego spółki zależnej*, C.H. Beck, Warszawa 2013.

Fras M., Habdas M. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, Warszawa 2018.

Gniewek E., Machnikowski P., *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2017.

Grupa Gumulka – Corporate Finance sp. z o.o., *Ustalenie charakteru, zakresu uprawnień pracowniczych i ich wpływu na proces zbycia udziałów Spółki oraz obowiązków Zamawiającego w tym zakresie na podstawie przepisów Ustawy o Komercjalizacji i Prywatyzacji*, wersja z 1.07.2013 r., zbiór własny.

Katner W.J., *Ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji. Komentarz*, w: W.J. Katner (red.), *Prawo cywilne i handlowe w zarysie*, 2006, LEX/el.

Namitkiewicz J., *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego*, Warszawa 1931.

Niedbala Z., *Sytuacja prawna pracowników komercjalizowanych i prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1996/4, s. 47–59.

Radwański Z. (red.), *System prawa prywatnego*, t. II, *Prawo cywilne – część ogólna*, 2008.

Rott-Pietrzyk E., *Holenderska klauzula rozsądku i słuszności na tle innych uregulowań prawnych (wzór dla polskiego ustawodawcy?)*, *Studia Prawa Prywatnego* 2006/3, s. 57–101.

Trojanowski K., *Funkcjonowanie spółek komunalnych – miasto jako przedsiębiorca*, *Zeszyty Naukowe WSEI seria: Ekonomia* 2013/6 (1), s. 245–262.

Węgrzynowski Ł., *Ustawa o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników. Komentarz*, 2017, LEX/el.

Wójtowicz E., *Zawieranie umów między przedsiębiorcami*, 2010, LEX/el.

Wyszogrodzka S., *Dyssens w polskim prawie cywilnym*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2004/4, s. 959–1008.

Orzeczenia

Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z 29.06.1995 r., sygn. akt III CZP 66/95.

Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 14.08.2018 r., VII GC 332/17, LEX nr 2712582.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 19.06.2019 r., I AGa 169/18, LEX nr 2712582.

Przemysław BRZOZOWSKI

THE OBLIGATION TO PAY FOR THE SHARES NOT ACQUIRED BY ENTITLED EMPLOYEES IN THE PROCEDURE OF SELLING THE SHARES IN A MUNICIPAL COMPANY – THE CASE STUDY

Abstract

Background: The article is a case study of a court dispute between the City of Białystok and ENEA Wytwarzanie SA regarding the obligation to pay for the so-called “leftover” in the procedure of selling the shares of Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o.o., which took place in 2017–2019. Moreover, the article raises the issue of the right to freely acquire shares in companies privatized or commercialized by their eligible employees.

Research purpose: The analysis brings into focus the influence of the involved parties’ particular arguments in the proceedings on the final decision in the case, allowing for observation of the regularities and interpreting of the principles that applied therein. The purpose of the study was to formulate universal guidelines that could be used in the future by other local government authorities.

Methods: The study was based on the analysis of the legislation regarding the privatization of municipal companies (dogmatic-legal method), as well as the analysis of court documents concerning proceedings by the District Court in Białystok (case number: VII GC 332/17) and the Appellate Court in Białystok (case number: I AGa 169/18) (empirical method). The main issues to which attention was drawn were: the actual state of the case, the proceedings by the court of first instance, the sentence made in the first instance, the explanatory statement of the sentence in the first instance, basic appeal arguments, the proceedings by the court of the second instance, the sentence made in the second instance, and the explanatory statement of the sentence in the second instance.

Conclusions: The analysis brought into focus basic issues concerning the procedure of privatizing companies with the participation of local government units and the principles of freely acquiring shares in commercialized or privatized companies by their authorized employees. In addition, it was possible to understand the impact of arguments of the parties on the final decision in this type of cases and the interpretation rules that were applicable in the actual state. The above may constitute practical guidelines for future use by parties of similar proceedings.

Keywords: municipal management, privatization, jurisprudence, local government.